

CENTRUM PRO EVROPSKÁ STUDIA
Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity

Marta Goňcová a kol.

**Evropa 21. století:
rozmanitost a soudržnost?**

Brno 2008

Obsah

Úvodem..... 7

1. Proces evropské integrace

Miloslav Bednář : Problém rozmanitosti a soudržnosti Evropy jako světová otázka 20. a 21. století	10
Vladimír Goneč : Projekt Středoevropského společenství uhlí a oceli (1953)	24
Patrizia Prando : Osobnost Maria Albertiniho v kontexte vývoja evropských federalistických teorií v Taliansku a v Evropě.....	45
František Briška : Idea zjednotenej Európy v dejínách filozofického a politického myslenia	59
Lucia Rýsová , Michal Dobřík : Analýza vybraných náhladov na proces evropskej integrácie.....	73
Branislav Kováčik : Vybrané aspekty inštitucionálnej reformy EÚ v kontexte Lisabonskej zmluvy	93
Pavol Hrivák : Atribúty a faktory vývoja evropskej integrácie v 21. storočí.....	109
Jiří Vítek : Patočková filosofie dějin a otázka budoucnosti Evropy .	133
Radim Štěřba : Duchovní osvobození člověka jako ideová inspirace pro budoucí Evropu. Filosofická vize N. A. Berďajeva....	145
Ivan Křtiny : Sociálny aspekt dialektiky posvätna a profánna v magisteriu Benedikta XVI.	158

2. Evropská unie jako společenství občanů?

Rastislav Tóth : Politické strany a hodnoty v meniacom sa svete	170
Ľuboš Blaha : L'ávica versus pravica (ideologický boj na začiatku tretieho tisícročia)	179
Jaroslav Ušiak : Európska spoločnosť a jej politická kultúra	204
Milan Valach : Evropané. Potíže vzniku	216
Marta Gonečová : Evropa a kosmopolitní světový řád.....	228
Jozef Lysý : Záhada integrácie na Slovensku: „symbolický kapitál“ v plochom svete.....	241

Recenzenti: Prof. PhDr. Erich Mistrík, CSc.

Doc. RNDr. Svatopluk Novák, CSc.

Copyright © Masarykova univerzita, 2008

ISBN 978-80-210-4766-2

Holocaust – memento (warning) to multiculturalism and to Europe of 21st century

Deepening and expanding of the European Union has implied diversification and problems. Their background and contemporary conception of multiculturalism should warn us that the holocaust had similar background.

Integračná politika ako súčasť migračnej politiky na Slovensku

Radoslav Štefaničik

Integračná politika tvorí popri prisťahovaleckej a azylovej jednu z oblastí migračnej politiky. (14) V európskych krajinách s vysokým počtom prisťahovalcov sa v druhej polovici dvadsiateho storočia postupne vytvorilo niekoľko modelov ich integrácie. Od britského konceptu multikulturalizmu na jednej strane, po asimilačný model francúzskej vlády na strane druhej. Nikde medzi nimi sa nachádzala politika Spolkovej republiky Nemecko.

So sociálno-ekonomickými zmenami v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia sa pre migrujúcich cudzincov stávajú zaujímavé aj krajiny bývalého socialistického bloku, najmä po ich vstupe do Európskej únie v roku 2004. Cieľom tohto príspevku je analýza modelu integrácie cudzincov v podmienkach Slovenskej republiky. Nedostatočný záujem aktívov politiky a s ním spojená absencia verejnej diskusie na témy spojené s migráciou (120) vedú k hypotéze, že vláda Slovenskej republiky prostredníctvom svojich zodpovedných úradov zatiaľ nezadefinovala, ktorý z existujúcich konceptov uprednostňuje pri integrácii občanov prichádzajúcich zo zahraničia. Nakoľko viaceré dokumenty štátnych orgánov SR hovoria o koncepii multikulturalizmu, budú v texte najskôr načrtnuté základné modely integračnej politiky. Až v nasledujúcej časti bude pozornosť zameraná na analýzu integračnej politiky na Slovensku.

Výrazne nižší počet prisťahovalcov na Slovensku je predpokladom pre pochopiteľne odlišnú intenzitu vnímania problémov spojených s migráciou v porovnaní s typickými prisťahovaleckými štátmi západnej Európy.¹ Vzhľadom na rastúci počet cudzincov, ako aj intenzívnejšiu diskusiu o ich zamestnávaní, ako náhradu za výpadok pracovnej sily v niektorých odvetviach, považujem otázku prisťahovalecva za jednu z kľúčových pre nasledujúce desaťročie aj v podmienkach Slovenskej republiky.

¹ Prisťahovalecvo vníma ako problém len jedno percento občanov SR a až 11 percent občanov EU27. Pozri ([6], 15).

Druhy integračných politik

Obsah integračnej politiky tvorí postup zaobchádzania s osobami, ktoré sa rozhodli usadiť v cieľovej krajine a postupne sa stať súčasťou domáceho obyvateľstva, aj napriek často rozdielnym kultúrnym vzorcom správania. ([7], 154) Úspešné začlenenie a prispôbenie na život v novom prostredí predpokladá vytvorenie adekvátnych podmienok spojených s bývaním, zamestnaním, kariérnym rastom, možnosťou ďalšieho vzdelávania resp. rekvafifikácie, prístupom k zdravotným, sociálnym a iným službám poskytovaným zo strany štátu. Pristáhovanci sú po odchode z krajiny pôvodu konfrontovaní s novými životnými podmienkami, čo ich znevýhodňuje v porovnaní s domácim obyvateľstvom. Obsahom integračnej politiky by tak malo byť úsilie včleniť cudzincov do spoločnosti tak, aby po určitom čase neboli viac odkázaní na podporu štátu, dokázali rešpektovať právny a politický systém, kultúru, zvyky, tradície, a ovládali úradný jazyk príslušníkov väčšinovej autochtónnej spoločnosti.

Dieter Oberndörfer považuje za najvyšší politický cieľ integrácie cudzincov v demokratickom štáte identifikáciu pristáhovateľa „s politickými hodnotami od ústavy, právneho poriadku po politické inštitúcie.“ ([15], 11) Identifikáciu však považuje za ideálny cieľ, nakoľko nikdy nie je dosiahnutá úplne, a to nie len zo strany imigrantov, ale aj zo strany domáceho obyvateľstva. Jej hlavným predpokladom je právne garantovaná záruka občianskej, sociálnej a kultúrnej rovnosti zo strany autochtónnej spoločnosti. Postoje obyvateľov cieľovej krajiny tak zohrávajú nevyhnutnú podmienku úspešnej integrácie pristáhovateľov. Bez nej nemožno očakávať identifikáciu imigrantov s hodnotami, právnym a politickým poriadkom ústavného štátu. Zatiaľ čo sociálna a občianska rovnoprávnosť má byť podľa Oberndörfera dosiahnutá garanciou rovnakých práv ako má domáce obyvateľstvo, kultúrnú rovnoprávnosť možno docieľiť poskytnutím práva pristáhovateľom uchovávať si svoje typické kultúrne vzorce správania aj v cieľovej krajine, samozrejme v súlade s princípmi právneho štátu. ([15], 12) Oberndörfer vychádza najmä z nemeckých skúseností, ako však vyzerať integrácia v ostatných krajinách s vysokým počtom pristáhovateľov?

V odbornej literatúre sa stretneme s rôznymi členeniami integračných politik v štátoch západnej Európy na konci dvadsiateho storočia. ([1]) Väčšina z nich však vychádza z dvoch resp. troch základných modelov: francúzskeho, britského alebo holandského a nemeckého.

Podobne aj nemecký autor Dietrich Tränhart rozlišuje dva typy integračnej politiky v európskom prostredí – francúzsky (republikánsky) a britský (multikultúrny). ([23], 88-93) Vo francúzskom modeli sú migranti vnímaní od začiatku ako rovnoprávni členovia pôvodnej spoločnosti, za predpokladu, že prijímú za svoje kultúrne vzorce hositeľskej krajiny. Integračná politika Francúzska ešte v deväťdesiatych rokoch vychádzala z myšlienok republikánskej rovnosti a univerzalizmu francúzskej revolúcie. Jedno z hlavných hesiel revolúcie „égalité“ tak platilo pre všetkých, vrátane cudzincov. ([23], 88) Vrchol rovnosti bol stelesnený v zákaze nosiť pokrývku hlavy ako aj iné náboženské symboly na pôde vzdelávacích inštitúcií. Francúzsko bolo voči cudzincom sice otvorené, ale len pod podmienkou, že prijímú novú kultúru a vzdajú sa svojich pôvodných vzorcov správania. Tento model tak cudzincov v novom prostredí kultúrne vyjadrane asimiloval.²

Veľká Británia založila svoju integračnú politiku na akceptovaní rôznorodosti kultúr pristáhovateľov. Britský multikulturalizmus spočíval na troch princípoch: 1. uznanie reality, že britská spoločnosť je spoločnosťou rôznych kultúr, 2. multikulturalizmus je vnímaný pozitívne, 3. stať sa občanom Veľkej Británie neznamená vzdať sa svojich pôvodných kultúrnych vzorcov správania. ([8], 5) Napriek pôvodne pozitívnemu prístupu britskej spoločnosti sa v ostatných rokoch mení tak prístup autochtónnej verejnosti k pristáhovateľom, ako aj pristáhovateľov, predovšetkým s moslimským vierovyznaním, k západnej kultúre. Ernst Hitlerbrand upozorňuje na odlišné vnímanie základných hodnôt v porovnaní s príslušníkmi autochtónnej spoločnosti. ([9], 1) Odvoláva sa na štatistiku, podľa ktorej až 40 percent moslimov žijúcich vo Veľkej Británii túži po zavedení šaríje, podľa 32 percent by sa moslimovia mali angažovať v boji za odstránenie dekadentnej západnej civilizácie, 20 percent obyvateľov moslimského vierovyznania má pochopenie pre atentáty z júla 2005 a len 17 percent z nich je presvedčená o možnosti dlhodobého mierového spolunažívania moslimov a príslušníkov iného vierovyznania. Na druhej strane až jedna štvrtina domáceho obyvateľstva si vie predstaviť podporu pre právencov radikálnu stranu v parlamentných voľbách, čo musí v kolíske parlamentnej demokracie vzbudzovať mimoriadnu pozornosť. Poukázaním na výsledky prieskumov verejnej mienky tak Hillebrand

² Preto je v odbornej literatúre často označovaný aj ako asimilačný model.

naznačuje zlyhanie britského konceptu multikulturalizmu, minimálne v oblasti integrácie moslimského obyvateľstva. ([9], 1)

Okrem uvedených dvoch konceptov rozlišuje Tränhart aj strednú cestu medzi republikanizmom a multikulturalizmom, ktorého zásady korešpondujú s politikou nemeckej vlády. ([23], 90) Tento model je založený na minimalizácii kontaktov migrantov s príslušníkmi autochtonnej spoločnosti. Migráciu chápali v Nemecku dlhé roky ako dočasný jav. Minimálne kontakty migrantov s príslušníkmi spoločnosti hostiteľskej krajiny predpokladali vyšší stupeň pravdepodobnosti ich návratu do krajiny pôvodu. Z toho dôvodu nebola integrácia zahraničných pracovníkov vnímaná v absolútnom slova zmysle, ale obmedzovala sa viac menej iba na sociálno-politické opatrenia zabezpečujúce rovnosť na trhu práce. ([11], 32) Pôvodný zámer nemeckej vlády z obdobia po druhej svetovej vojne, využiť pomoc pracovníkov zo zahraničia len na určité časovo obmedzené obdobie, nevyšiel. Po prvých povojnových vlnách zahraničných pracovníkov nasledovala v sedemdesiatych rokoch prísťahovalecká vlna ich rodinných príslušníkov. Počet cudzincov, pohybujúci sa v súčasnosti na hranici cca. 7250000 (cca 8,8 %),³ donútil nemeckú vládu k zmenám v integrátnej politike. Jedným z prvých krokov bola zmena v poskytovaní štátneho občianstva z princípu *ius sanguinis* na *ius solis*. ([11], 34) Podľa novej normy tak všetky novonarodené deti na území Nemecka, bez ohľadu na etnickú príslušnosť svojich rodičov, získavajú predbežne nemecké občianstvo. Ďalším dôležitým znakom zmeny kurzu v oblasti integrácie cudzincov je uznanie Nemecka za krajinu prísťahovalcov (Einwanderungsland). ([21])

Téma migrácie v Slovenskej republike

Téma migrácie zatiaľ na Slovensku výrazne neprenikla do pozornosti verejnosti. Takmer žiadnu odozvu nezanechali dopady cezhraničnej mobility obyvateľov iných krajín v programových dokumentoch súčasných parlamentných politických strán. V programoch koalíčných subjektov ES-HZDS, a Smere-SD pre voľby do NR SR v rokoch 2002 a 2006 sa nenačádza jediná zmienka o zahraničnej migrácii. Podobne je to aj v prípade Slovenskej národnej strany. Politika SNS je tak na rozdiel od moderných národne orientovaných strán v krajinách západnej Európy, ktoré artikulujú svoj negatívny vzťah predovšetkým k prísťahovalcom a nie

k príslušníkom dlhodobu etablovanej menšiny na území daného štátu, paradoxne postavená na vytváraní obáv spoločnosti s cca. piatimi miliónmi obyvateľov pred cca. polmilionovou menšinou resp. jej politickými predstaviteľmi. Opozíčne strany (SDKÚ-DS, SMK, KDH) sa migrácii venujú len okrajovo, väčšinou ale migračnú politiku spájajú výlučne s otázkami spojenými s procesom udeľovania azylu. K spôsobom integrácie prísťahovalcov sa stranícke subjekty nevyjadrujú. Minimálnu mieru pozornosti venujú migrácii aj mimoparlamentné subjekty vrátane krajine pravicovej Slovenskej ľudovej strany. ([20])

S nedostatkom pracovnej sily v niektorých oblastiach národného hospodárstva, ale rovnako aj s negatívnymi demografickými ukazovateľmi sa migrácia predsa len postupne objavuje aj v politickej diskusii ako uvažovaná (a na druhej strane ako zatracovaná) možnosť pri riešení sprievodných problémov reformovanej ekonomiky. Mnohé ekonomicky vyspelé krajiny dnes trápí problém zabezpečiť prirodzenú reprodukciu obyvateľstva. ([22], 137) Populácia v niektorých európskych štátoch doslova vymiera. Sociálne poisťovne v upozorňujú na nebezpečenstvo zrušenia systémov dôchodkového zabezpečenia v prípade negatívnych demografických trendov. Práve o prísťahovalectve obyvateľstva z iných krajín sa uvažuje ako o možnom spôsobe zmiernenia nepriaznivých demografických zmien v štátoch Európskej únie. Experti pravidelne prinášajú informácie o počtoch cudzincov, ktorí sú pre národné štáty nevyhnutne potrební na zabezpečenie ich základných ekonomických funkcií.

Otázky, či dovážať pracovnú silu zo zahraničia alebo z domácich regiónov s vysokou mierou nezamestnanosti, rieša aj personálne agentúry na Slovensku. Pri pokračujúcom rýchлом tempe rastu zamestnanosti a domáceho produktu možno časom predpokladať intenzívnejšiu mieru diskusie o zamestnávaní cudzincov. Zvyšuje sa počet absolventov vysokých škôl, čo znevýhodňuje firmy, ktoré zamestnávajú predovšetkým pracovníkov so stredoškolským vzdelaním. Podľa niektorých výpočtov budú slovenské firmy v nasledujúcich rokoch potrebovať viac ľudí, ako je v súčasnosti na úradoch práce evidovaných nezamestnaných. ([10]) Počet pracovních migrantov na Slovensku zatiaľ nie je vysoký. Ide najmä o štátnych príslušníkov Rumunska, Maďarska, Poľska, Bulharska, počíta sa aj so zamestnancami z Vietnamu. Ku koncu roku 2007 bolo udelených viac než desiatitisíc pracovných povolení. Sú tu však zahrnutí aj pracovníci z Južnej Kórey, Francúzska, Nemecka a Veľkej Británie, ktorých vyslali

³ Stav k 31.12.2006. Zdroj Statistisches Bundesamt.

zahraničné materské podniky na rozbeh investícií na Slovensku ([10]) a u ktorých sa nepredpokladá záujem o dlhodobý alebo trvalý pobyt.

Podnety na verejnú diskusiu na Slovensku prichádzajú okrem podnikateľského prostredia najmä z radov predstaviteľov inštitúcií Európskej únie. Spájané sú v prvom rade so spôsobom vyriešenia nedostatku pracovnej sily a demografickej krízy. Jedna z doteraz najvýraznejších televíznych diskusií z októbra 2007 medzi poslancom Národnej rady Slovenskej republiky Vladimírom Palkom z (KIDS)⁴ a poslankyňou Európskeho parlamentu Monikou Flašíkovou-Betovou z vládnej strany Smer-SD vznikla z podnetu európskeho komisára pre spravodlivosť a bezpečnosť Franca Fratiniho riešiť nedostatok pracovných miest v členských štátoch Európskej únie udeľovaním tzv. „modrých kariet“, ktoré by po vzore amerických „zelených kariet“ umožnili vysokoškolsky vzdelaným prisťahovalcom nečlenských štátov jednoduchšie uplatnenie na trhu práce.

Integračná politika v podmienkach Slovenskej republiky

Ku koncu roku 2006⁵ bolo podľa štatistického úradu na Slovensku evidovaných 32153 cudzincov s povoleným pobytom.⁶ Najväčšiu skupinu tvorili obyvatelia Českej republiky (5113, z toho 4994 s trvalým pobytom), nasledujú Ukrajinci a po nich Poliaci. V prípade nelegálnej migrácie došlo v porovnaní s rokom 2005 k miernemu poklesu. Pri nedovolenom prekračení štátnych hraníc bolo zadržaných 4129 cudzincov (5178 v roku 2005). K nárastu však došlo v počte cudzincov s neoprávneným pobytom na území SR (2871 v roku 2005 na 3491 v roku 2006). Z toho 1/3 tvorili občania Ukrajiny. Charakteristickým znakom nelegálnej migrácie na území Slovenska je však iba prechod cez krajinu smerom na západ, resp. využívanie azylového konania na prípravu nelegálneho prechodu do iných krajín. ([17])

Ak prijíame jeden z Oberndörferových predpokladov úspešnej integrácie cudzincov – pripravenosť domáceho obyvateľstva – zostáva otázne, do akej miery je na príchod zahraničných pracovníkov a s tým súvisiaci prienik nových kultúrnych vzorcov do spoločnosti pripravená slovenská verejnosť, ale aj štátne orgány Slovenskej republiky. Doterajšie

⁴ V čase konania diskusie išlo o poslance Kresťansko-demokratického hnutia.

⁵ Aktuálnejšie informácie nie sú k dispozícii.

⁶ Pozri Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štatistický prehľad.

slovenské vlády sa prisťahovalcom a ich integrácii do spoločnosti venovali len v minimálnej miere a v takomto trende pokračujú aj naďalej. Migrčný úrad SR sa ešte aj dnes riadi uznesením vlády č. 105/1996 s názvom *Komplexné riešenie procesu integrácie cudzincov s priznaným postavením utečenca do spoločnosti*. ([12]) Už z názvu vyplýva, že dokument je zameraný hlavne na pomoc azyľantom, pričom nezohľadňuje prisťahovalcov spadajúcich do iných kategórií (najmä ekonomických migrantov sťahujúci sa za prácou, ale aj zahraničných študentov, vedeckých pracovníkov, riadiaci personál v súkromných podnikoch s účasťou zahraničného kapitálu, rodinných prisťahovalcov už usadených cudzincov a pod.). Z prijatej normy vyplýva záväzok štátu na poskytnutie pomoci cudzincom v počiatočnej fáze. Ide najmä o otázky spojené s vyhladávaním zamestnania, zabezpečením sociálneho ubytovania, výučby slovenského jazyka, ďalšieho vzdelávania resp. poskytnutia rekvalifikačných kurzov, sociálneho zabezpečenia, zdravotníckej starostlivosti, ako aj pomoci pri vytváraní podmienok pre prijatie utečencov do kolektívov obcí a vybraných lokálnych orgánov obce a prisťahovníckymi autochtónnej spoločnosti. V roku 2005 prijatá koncepcia migračnej politiky Slovenskej republiky čiastočne modernizovala medzichasom zastaraný dokument. Vláda sa aj naďalej chce zameriavať na otázky spojené s ubytovaním, zamestnaním, vzdelávaním a sociálnym zabezpečením. Ide však len o pomoc cudzincom s poskytnutým azylom resp. žiadaťom o azyľ. Dokumenty upravujúce integráciu cudzincov nehovoria nič o opatreniach smerujúcich k domácejmu obyvateľstvu. Predpokladom úspešnej migračnej politiky je totiž akceptácia cudzincov zo strany autochtónneho obyvateľstva. Rovnako nič nehovori o zabezpečení finančných zdrojov, či spolupráci štátnych inštitúcií s mimovládnyimi organizáciami.

Podľa aktuálnych informácií z ministerstva vnútra je najväčším úspechom migračnej politiky vlády SR vstup do Schengenu. ([14]) Žiaden z vymenovaných „najväčších úspechov“ tohto slovesného rezortu za rok 2007 nespadá do oblasti migračnej politiky. Vynimku tvorí finančná podpora projektu pod názvom: *Prírodná a sekundárna integrácia osôb s priznaným azylom na Slovensku*. Projekt však realizuje mimovládna organizácia (Spoločnosť ľudí dobrej vôle) s cieľom pomôcť pri integrácii ľudíom s priznaným azylom. Ministerstvo obracia svoju pozornosť takmer výlučne na Schengen, na vonkajšiu ochranu hraníc a do azylovej politiky. Migračný úrad svojimi doteraz uskutočnenými krokmi vôbec neakceptoval skutočnosť, že do oblasti migračnej politiky patria okrem rozhodnutí

spojených s azylovou politikou, aj ustanovenia súvisiace s prisťahovaleckou politikou a politikou integrácie osôb migrujúcich z dôvodu ekonomických rozdiel medzi prijímajúcim štátom a krajinou pôvodu.

Migračný úrad pri ministerstve vnútra teda v súčasnosti nie je orgánom zodpovedajúcim za integráciu prisťahovalcov. Zo Súhrnnej správy o stave plnenia úloh vyplývajúcich z rozpracovania koncepcie migračnej politiky Slovenskej republiky na podmienky jednotlivých rezortov za rok 2007 ([13], ďalej len súhrnná správa) a schválenej vládou SR v roku 2008 vyplýva presun zodpovednosti za integráciu cudzincov na Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Tento rezort si podľa súhrnnej správy uvedomuje rezervy pri príprave návrhu Konceptu integrácie politiky SR a žiada o zaradenie aj iných ministerstiev do procesu jej tvorby. Spolupracovať by mali aj samosprávne orgány miest a obcí a mimovládne organizácie. Hoci bol na ministerstve zriadený k prvému októbru 2007 odbor migrácie a integrácie cudzincov, výsledky jeho práce sa majú zverejniť v priebehu roku 2008. Nateraz sa sústreďuje len na hľadanie podkladov, ktoré by mali tvoriť rámec koncepcie integrácie politiky Slovenskej republiky.

Napriek nedostatočnému definovaniu integrácie politiky Migračným úradom Ministerstva vnútra SR nachádzame v niektorých dokumentoch štátnych úradov⁷ mimo pôsobnosti ministerstva vnútra, ale aj mimovládnych organizácií, požiadavku na multikultúrny rozmer integrácie prisťahovalcov. V multikultúrnej spoločnosti štátu uznáva legitimitu rozličných kultúr a rovnosť etnických menšín. Zároveň preberá úlohy spojené s integráciou obyvateľov, pričom reflektuje ich odlišný kultúrny a sociálny pôvod ([12], 139). Praktická realizácia konceptu multikultúrnej spoločnosti v podmienkach Slovenskej republiky však nebude jednoduchá. Otáznne skutočne ostáva, čo si pod pojmom multikultúrna spoločnosť predstavujú orgány štátnej moci. Multikulturalizmus ako model zaobchádzania s prisťahovalcami sa v druhej polovici 20. storočia presadil najmä v krajinách, ktorých spoločnosť nebola vytvorená len z jedného národa resp. etnika alebo jazykovej skupiny (napr. Kanada alebo Veľká Británia). V súčasnosti, vzhľadom na početné konflikty medzi domácim a prisťahovaným obyvateľstvom v štátoch západnej Európy, mnoho autorov upozorňuje na zlyhanie konceptu multikulturalizmu. (napr. [9])

⁷ Pozri napr. ([13], 12) Zaujím o multikultúrnu výchovu obsahuje aj reforma základného a stredného školstva z dielne ministra školstva Jána Míkolaja.

Spoločnosť na Slovensku síce netvorila len príslušníci jedného národa, ale napriek viac než storočnému spolunažívaniu troch národností, existuje medzi nimi permanentné napätie. Prieskum verejnej mienky uskutočnený v roku 2008 dokazuje výraznú mieru antipatie slovenskej mládeže voči obyvateľom Slovenska maďarskej národnosti a Rómom. ([3]) Podľa viac než 63 percent respondentov by mali Maďari hovoriť na verejnosti výlučne po slovensky a maďarský jazyk by mali používať len doma v súkromí. Za smer od multikulturalizmu k asimilácii sa začiatkom septembra 2008 vyjadril dokonca na pôde Národnej rady SR aj minister školstva Ján Míkolaj zo Slovenskej národnej strany, podľa ktorého by príslušníci maďarskej menšiny mali používať svoju rodnú reč výlučne doma a na verejnosti by mali hovoriť štátnym jazykom. Jeho názor je tak v rozpore s novou koncepciou vzdelávania na základných a stredných školách, v ktorej jedným z cieľov je aj multikultúrna výchova slovenskej mládeže.

Zaujímavým zistením výskumu je pozitívnejšie vnímanie alochótonných menšín u mladých obyvateľov Slovenska. Ani medzi politiky aktívnymi organizáciami neexistuje zoskupenie s výraznejšou rezonanciou vo verejnej mienke, zakladajúce svoju politiku na nepriateľstve voči cudzincom s trvalým pobytom na Slovensku. Len v špekulatívnej rovine tak zostávajú úvahy, ako by vyzerali prieskumy verejnej mienky, alebo podpora niektorých krajine právicových subjektov, ak by domáce obyvateľstvo z radov Slovákov bolo konfrontované s počtom cudzincov rovnajúcim sa súčasnému počtu obyvateľov maďarskej alebo rómskej národnosti. A to aj napriek konštatovaniu vyplývajúce z uskutočnenému prieskumu, že „čím častejšie sa mladí ľudia s konkrétnymi menšinami stretávajú, tým pozitívnejšie ich vnímajú.“ ([5]) Táto úvaha však nemieni nič na skutočnosť, že slovenská spoločnosť zatiaľ nevykazuje predpoklady na úspešnú realizáciu konceptu multikultúrnej spoločnosti podľa britského alebo holandského vzoru. Dokazuje to o. i. jedna z najreštriktívnejších azylových politík v rámci Európskej únie. V roku 2006 udelilo Slovensko len osem azylov z celkového počtu 2 871 žiadateľov, o rok nato 14 z 2642 a do júla roku 2008 vyhovelo len trom žiadateľom. ([19]) Za nesúrodú s konceptom multikultúrnej spoločnosti možno považovať aj nevyraznú podporu ministerstva výstavby na opravu budov školských inštitúcií. K augustu 2008 pridelilo ministerstvo vedené nominantom Slovenskej národnej strany finančný príspevok z eurofondov zo 110 škôl len jednej s vyučovacím jazykom maďarským. ([16]) Za ďalší príklad môžeme

považovať rezervované postoje domáceho obyvateľstva k prieniku kultúry prisťahovalcov iných etník, náboženstva alebo celej civilizácie. Z radu príkladov uveďme doteraz neúspešnú snahu muslimskej komunity na Slovensku získať povolenie na výstavbu mešity. Vznávajúci islamu sú na Slovensku diskriminovaní dokonca zo zákona. Novelizáciou zákona o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností z roku 2007 (125) šiat na registráciu novej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti vyžaduje 20000 plnoletých členov, občanov SR, s trvalým pobytom na území Slovenska (čl. 11). Zároveň však priamo vymenováva 15 registrovaných cirkví, ktoré podľa článku 22 toho istého zákona v deň registrácie túto podmienku splniť nemusia. Na porovnanie v Holandsku nepotrebnú cirkvi na ich registráciu splňať žiadne špeciálne podmienky, v Poľsku žiadosť o zápis do registra cirkví musí podať najmenej 100 občanov, v Českej republike na získanie právnej subjektivity cirkví stačí 300 podpisov. (124)

Integrácia prisťahovalcov si vyžaduje ochotu spolupracovať na oboch stranách. Na strane imigrantov pôjde o osvojenie si určitých poznatkov a vedomostí o cieľovej krajine, medzi ktorými na prvom mieste stojí dostatočné ovládanie štátneho jazyka a akceptácia kultúrnych zvykov autochtónnej spoločnosti. Cudzinci sa tak de facto musia odznova podrobiť procesu kultúrnej socializácie. Na strane pôvodného obyvateľstva pôjde o ochotu akceptovať cudzincov ako nevyhnutný faktor pre ďalší ekonomický, sociálny ale aj kultúrny rozvoj krajiny. Pôvodné obyvateľstvo by malo pre cudzincov vytvárať adekvátne podmienky na plnenie vznesených požiadaviek. Ide hlavne o sprístupnenie trhu práce a vzdelávacieho systému. Ak spoločnosť potrebuje na uspokojenie svojich základných funkcií pracovníkov z radov prisťahovalcov, nemalo by sa v prípade ich vzdelávania jednať výlučne o osvojovanie si kultúrnych vzorcov väčšinového obyvateľstva. Výchovno-vzdelávacie inštitúcie by sa mali zamerať na výchovu všetkých detí, t.j. tak detí prisťahovalcov, ako aj detí väčšinového obyvateľstva, smerujúcu k rešpektovaniu kultúrne odlišných skupín. Už v predškolských zariadeniach by sa mali deti učiť vnímať prisťahovalcov nie ako záťaž, ale ako potenciál, ktorý ich krajina nevyhnutne potrebuje.

Záver

V texte boli načrtnuté hlavné kontúry integrácie politiky v podmienkach Slovenskej republiky. Z nedostatčného záujmu tak

politické elity, ako aj štátnych orgánov, konštatujem nedostatčnú spracovanú problematiku integrácie cudzincov na úrovni vlády. Dôkazom toho je zastaraná koncepcia integrácie cudzincov z roku 1996, ktorá nedokáže pružne reagovať na rýchlo sa meniacu situáciu v tejto oblasti. Nakoľko Migračný úrad SR nerieši problematiku integrácie, na Slovensku chýba zákonom zriadená inštitúcia koordinujúca kroky jednotlivých štátnych úradov. V súčasnosti je integrácia v rukách ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, z disponibilných materiálov ale vyplýva jeho zámer presunúť zodpovednosť aj na iné rezorty. V polovici roka 2008 stále neexistoval jeden ucelený dokument, ktorý by upravoval integráciu cudzincov komplexne. Za pozitívne však možno považovať uvedenie si určitých rezerv zo strany zodpovedných orgánov. Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny si napokon zaumienilo pripraviť Koncepciu integrácie politiky Slovenskej republiky, doposiaľ (august 2008) však nebola predstavená verejnosti.

Uskutočnené kroky slovenských štátnych orgánov nemožno priadiť ani k britskému modelu multikulturalizmu, ani k francúzskemu republikánskemu konceptu integrácie politiky. Napriek deklarovanej ochote štátnych orgánov nazerať na integráciu cudzincov cez optiku multikulturalizmu, reálna politika slovenskej vlády nekorešponduje so zásadami multikultúrnej spoločnosti. Na jednej strane neboli zo strany vládných orgánov uskutočnené dostatočné kroky podporujúce zachovanie a ochranu kultúrnej rozmanitosti alochtónnych skupín, na strane druhej existuje len nízka miera akceptácie odlišnosti autochtónnych menšín zo strany mladých ľudí slovenskej národnosti. Rasie však diskusia o potrebe prijímať cudzincov v dôsledku negatívnych demografických zmien, ktoré sa môžu odraziť vo výpadku pracovnej sily. Predpokladám, že v najbližších rokoch diskusia na tému migrácie cudzincov smerom do Slovenskej republiky naberie na intenzite, čo by sa napokon malo odraziť aj vo zvýšenom záujme tak politickej elity ako aj širokej verejnosti v otázkach ich integrácie. Uvedené skutočnosti by mali byť dostatočnou výzvou pre štátne orgány zodpovedné za prípravu a realizáciu integrácie politiky v podmienkach Slovenskej republiky.

Slovensko sa počtom žijúcich cudzincov na jeho území zatiaľ nemôže porovnávať s typicky prisťahovaleckými krajinami, ako sú Švajčiarsko, Nemecko alebo Francúzsko. Nízky počet prisťahovalcov tak nenúti vládu SR uvažovať nad ich integráciou do takej miery, ako vlády uvedených štátov. Včasným uvedením si tohto problému a zodpovedná

príprava naň však môže vláda predísť spríevodným problémom imigrácie a integrácie cudzincov v novom politickom, sociálnom a kultúrnom prostredí.

Literatúra

- [1] BARŠOVÁ, A., BARŠA, P.: Prístěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Brno. Masarykova univerzita v Brně.
- [2] Bericht der Unabhängigen Kommission „Zuwanderung“: Zuwanderung gestalten, Integration fördern. 2001. On: http://www.bmi.bund.de/cdn_028/mn_165090/Internet/Content/Common/Anlagen/Themen/-Zuwanderung/DatenundFakten/-Zuwanderungsbericht_.pdf;templateId=raw;property=publicationFile;pdf/-Zuwanderungsbericht_.pdf (12. 2.2007).
- [3] Centrum pre výskum etnicity a kultúry, Nadácia otvorennej spoločnosti: Postoje žiakov základných škôl ku kultúrne odlišným skupinám. 2008. On: http://www.osf.sk/Documents/lacove%20spravy/prieskum_zakladne_ziste_nia.doc (28.8.2008).
- [4] DIVINŠKÝ, B.: Zahranitná migrácia v Slovenskej republike. Stav, trendy, spoločenské súvislosti. 2005. Bratislava: FES – SFPA.
- [5] ERSANIL, E.: Niederlande. Länderprofil. In: Focus Migration, č. 11, november 2007. On: http://www.focus-migration.de/uploads/tx_wilpubdb/LP11_Niederlande.pdf (20.8.2008).
- [6] Eurobarometer 69. Verejná mienka v Európskej únii. Jar 2008.
- [7] FIJALKOWSKI, J.: Integrationspolitik im europäischen Vergleich. In: Angenent, S. (ed.): Migration und Flucht, Aufgaben und Strategien für Deutschland, Europa und die internationale Gesellschaft. 1997. München: Bundeszentrale für politische Bildung.
- [8] HANSEN, R.: Vereinigtes Königreich. Länderprofil. In: Focus Migration, č. 12, december 2007. On: http://www.focus-migration.de/uploads/tx_wilpubdb/LP_12_Vereinigt_Koenigreich.pdf (20.8.2008).
- [9] HILLEBRAND, E.: Dicke Luft in Londonistan. Informationen der Friedrich-Ebert-Stiftung. Mai 2006, s. 1. On: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/london/03686.pdf> (20.6.2008).
- [10] KRČMÁRIKOVÁ, L., ORFÁNUS, D.: Kde hľadať nových zamestnancov. On: <http://www.etrend.sk/ekonomika/slovensko/kde-hladat-novych-zamestnancov/137768.html> (8.9.2008).

[11] MAMMEY, U.: Der Integrationsbegriff in der deutschsprachigen Sozial- und Politikwissenschaft. In: Haug, S.; Diehl, C. (ed.): Aspekte der Integration. Eingliederungsmuster und Lebenssituation junger Erwachsener in Deutschland. 2005. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 23-49.

- [12] Migračný úrad Ministerstva vnútra SR: Komplexné riešenie procesu integrácie cudzincov s priznaným postavením utečenca do spoločnosti. 1996. On: <http://www.minv.sk/numvnr> (23.7.2008).
- [13] Migračný úrad Ministerstva vnútra SR: Súhrnná správa o stave plnenia úloh vyplývajúcich z rozpracovania Koncepcie migračnej politiky Slovenskej republiky na podmienky jednotlivých rezortov za rok 2007. On: <http://www.minv.sk/> (2.9.2008).
- [14] Ministerstvo vnútra SR: Najvýraznejším úspechom MV SR v oblasti migračnej politiky je vstup SR do Schengenu. 13.6.2008. On: <http://www.minv.sk/> (2.9.2008).
- [15] OBERNDÖRFER, D.: Integration der Ausländer im demokratischen Verfassungsstaat: Ziele und Aufgaben. In: Rat für Migration (RfM) (ed.): Integration und Illegalität in Deutschland. 2001. Osnabrück: Selbstverlag, s. 11-29.
- [16] PETKOVÁ, Z.: Janušek šetri na maďarských školách. In: Pravda, 13.9.2008. On: http://spravy.pravda.sk/janusek-setri-na-madarskych-skolach-dbz-sk_domace.asp?c=A080912_191839_-sk_domace_p04 (13.9.2008).
- [17] Prezídium Policajného zboru, Úrad hranitnej a cudzineckej polície: Ročenka ÚHCP P PZ SR, s. 21. On: <http://www.minv.sk/uhcp/new/rocenky/-2006-rocenka-uhcp-sk.pdf> (20.6.2008).
- [18] Statistisches Bundesamt.
- [19] Statistický Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. On: <http://www.minv.sk>.
- [20] ŠTEFANČIK, R.: Migrácia vo volebných programoch stranických subjektov v Čechách a na Slovensku. In: Slovenská politologická revue, číslo 3, ročník 2007, s. 71-82.
- [21] STÝSKALIKOVÁ, V.: Der Einfluss des EU-Beritres auf die tschechische Integrations- und Migrationspolitik. In: SALIMI-ASL, C.; WRASSE, E.; SCHUCH, G. (ed.): Die Transformation nationaler Politik. Europäisierungprozesse in Mitteleuropa. 2005. Budapest: DGAP, s. 137-156.

- [22] THRÄNHARDT, D.: Zuwanderungspolitik im europäischen Vergleich. In: Angendtl, S., (ed.): Migration und Flucht. 1997. Aufgaben und Strategien für Deutschland, Europa und die internationale Gesellschaft. München.
- [23] THRÄNHART, D.: Integrationspolitik richtet sich nach der Tradition. In: Tera cognita, 7/2006, s. 88-93.
- [24] Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi. On: <http://www.duch.sk> (8.9.2008).
- [25] Zákon o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností, 308/1991 Zb.

Integration policy as part of migration policy in Slovakia

Integration of immigrants has recently become one of the dominant topics of public discourse in the countries of the European Union. The theme of immigration, however, does not stir the same sentiment in everyone. On the one hand, immigrants are perceived as a means of stopping the demographic crisis or filling gaps in the labor market. On the other hand there are those who claim that immigrants threaten the culture, customs, traditions and even the very stability of the political system. The accession of new countries into the European Union slowly brought the debate about these issues to Slovakia as well.

Migračná a azylová politika SR. Medzikultúrny dialóg

Dáša Vargová

Migrácia, mobilita, pohyb je charakteristickým prvkom súčasnej doby. Stále väčší počet ľudí opúšťa svoje domovy pri cestovaní za poznaním, dovolenkou, štúdiom. Veľkú časť migrantov, žijúcich mimo územia krajiny, v ktorej sa narodili, tvoria ekonomickí prisťahovalci z rozvojových krajín, migranti hľadajúci nové pracovné príležitosti. Zdá sa, že potenciál migrácie z chudobných krajín je veľký, ale v skutočnosti má šancu stať sa migrantom len malá časť ľudí. Sú to tí bohatší, odvážnejší, silkovejší, mladší, prispôsobivejší. Tí, ktorí majú ambície zmeniť svoj život a život svojich blízkych. Ľudia opúšťajú svoje domovy aj nedobrovoľne. Prírodné katastrofy, vojnové konflikty, politická nestabilita, náboženské prenasledovanie nútia ľudí hľadať si nový domov, dostať sa do bezpečnej krajiny, v ktorej by boli uchránení od hladu a biedy, od násilia a prenasledovania. Sú to utečenci obávajúci sa prenasledovania z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, či politických.

Utečenci tvoria osobitnú skupinu ľudí (migrantov), ktorí potrebujú medzinárodnú pomoc a ochranu. Základným dokumentom v medzinárodnom utečeneckom práve je Ženevská konvencia o postavení utečenca, ktorá bola prijatá VZ OSN 28. júla 1951, platnosť nadobudla 22. apríla 1954. Konvencia do svojho obsahu zahrnila zásadu Charty OSN, že všetci ľudia majú užívať základné práva a slobody bez diskriminácie a teda majú byť priznané aj pre utečencov. Utečenca definuje „ako osobu, ktorá sa nachádza mimo svojho štátu alebo na jeho území, ktorá má oprávnené obavy pred prenasledovaním z dôvodov rasových, náboženských, národnostných, príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov. Ďalej je ním človek, ktorý nemôže byť prijatý, alebo v dôsledku uvedených obáv odmieta ochranu svojho štátu, alebo je bez štátneho občianstva a nachádza sa mimo štátu svojho doterajšieho pobytu“ ([9], 9).

Utečenec je človek, ktorý sa nemôže alebo nechce vrátiť späť do krajiny svojho pôvodu.

Z uvedeného vyplýva, že rozlišujeme viac druhov migrácie.